

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№2(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 638 sahifa,
2-fevral, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchilarni intellektual rivojlantirishning psixologik omillari.....	22
<i>Ashurov Ramzidin Ramazonovich</i>	
Maktabgacha ta'limda bolaning kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda oila bilan ishlashning nazariy asoslari	27
<i>Jumanova Fatima Uralovna, Allaberganova Munisa Begimboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishning metodologik asoslari	32
<i>Jo'rayeva Nargiza Tairovna, Bekbergenova Yulduz Tanirbergen qizi</i>	
Faoliyatli yondashuv asosida maktabgacha 6-7 yoshli bolalarda nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	35
<i>Ziyodullayeva Mohirabonu Ikromjon qizi</i>	
Davlat ta'lim muassasalarida manfaatlar to'qnashuvini boshqarishning tashkiliy-huquqiy mexanizmlari ...	39
<i>Xaybatullaeva Sojidxon Ziyatullayevna</i>	
Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirishda integratsion yondashuv	42
<i>Kamoliddinov Mirzohid</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda interfaol metodlarning samaradorligi	45
<i>Kamoliddinova Dilnoza Axmadilaxanovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kreativ faollikni rivojlantirish mexanizmlari.....	48
<i>Nurjanova Rayxan Urazbaevna</i>	
Sinf biologiya fanini o'qitishda TIMSS topshiriqlardan foydalanish metodikasi va baholash mezonlari	52
<i>Xaitboyeva Dilorom Rustam qizi</i>	
Qandli diabet tashxisli bemorlarda shaxs tuzilmasining emotsional komponentlari	56
<i>Sadikova Umida Botirovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda pedagogik diagnostikani amalga oshirishning natijaviyligi	60
<i>Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna, Qodirova Shaxnoza Saidazim qizi</i>	
Kasbiy imij shakllanishida psixologik jihatlarning tafovutlari	64
<i>Aminova Dilnoza Orifjonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining jamoa bilan ishlash jarayonida yetakchilik kompetensiyalarini rivojlantirish	69
<i>Abdiyeva Fazilat Fayzulla qizi</i>	
Kichik maktab yoshidagi bolalar shaxsi rivojlanishida psixologik moslashuvning tipik xususiyatlari	73
<i>Mirsaitova Guzal Baxodirovna</i>	
Oliy ta'lim tizimida variativ modellastirish asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarining qo'llanilishi	76
<i>Quvvatova Mohira Hikmatillayevna</i>	
Interfaol treninglar orqali o'qituvchilarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish tajribasi	79
<i>Abdiyeva Shodiyona Yodgor qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlar asosida axloqiy tarbiyani shakllantirishning ahamiyati.....	82
<i>Zulayxo Nazarova, Qarshiboyeva Muxlisa Ismatullo qizi</i>	
Ijodiy qobiliyatni o'stirishda pedagogik mahorat va innovatsion metodlar	85
<i>Mutallibova Odinaxon Mirzaolimjon qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida olimpiadalarga tayyorlashda masalalar yechish texnologiyasi 11-sinf misolida	89
<i>Aslonov Xayrullo Shukrullo o'g'li</i>	

Bokschi qizlarni texnika taktikasini takomillashtirish.....	94
<i>Axmedov Latifjon G'ayrat o'g'li</i>	
Ixtisoslashtirilgan terminologiyaning asosiy lingvistik xususiyatlari	99
<i>Axmedova Dilnoza Anvarovna</i>	
Interfaol metodlar orqali zamonaviy darslarni tashkil etishning o'ziga xos tendensiyalari	102
<i>Bakirov Otabek Bo'ranovich</i>	
Boshqaruv psixologiyasi terminlarini tarjima qilishning metodologik muammolari	106
<i>D. J. Norboyeva</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim muassasalari talabalari ruhiyatiga virtual muhitning salbiy ta'siri	110
<i>Giyosov Ulug'bek Eshpulatovich, Turayeva Nigora Husniddin qizi</i>	
Hamshiralik ishida raqamli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi.....	113
<i>Rasulova Gulmira, Amonova Dildora, Abdurahmonov Aziz, Hakimova X. X.</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kognitiv qobiliyatlarni shakllantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar	117
<i>Jumayev Xushboq Soatmumin o'g'li</i>	
Principles of Organising Autonomous Learning.....	121
<i>Khazratova Zukhra Mamaraimovna</i>	
Najot – ta'limda, najot-tarbiyada	124
<i>Mo'minova Manzura Mamasodiqjonovna</i>	
Educational Potential of Museum Pedagogy and Criteria for its Application in Developing Historical Thinking of Pre-Service History Teachers.....	127
<i>Niyozov Javlonbek</i>	
Landshaft dizayni vastasida bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining estetik va kreativ ko'nikmalarini rivojlantirish	131
<i>Radjapova Zuxra Tirkashevna</i>	
Abdulla Avloniy pedagogik merosida shaxs psixologiyasi masalalari.....	134
<i>S. O. Mamarasulov, D. A. Egamberdiyeva</i>	
TBL metodini qo'llash orqali o'quvchilarning madaniyati va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish....	138
<i>Sodikova Oyshakhon Muxammadsodik</i>	
Pedagogik innovatsiyalarni boshqarishning nazariy-metodologik asoslari.....	142
<i>Soliqova Barno Sodiq qizi</i>	
Boshlang'ich ta'lim magistratura talabalarining ijodiy faolligini rivojlantirish shart-sharoitlari	146
<i>Yarmatov Shermo'min Rahmatovich</i>	
Формирование готовности родителей детей старшего дошкольного возраста к выполнению воспитательной функции в семье.....	149
<i>Атаджанова Сохиба Талиповна</i>	
Redjio pedagogik yondashuv asosida maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish pedagogik muammo sifatida	152
<i>Djamilova Nargiza Nuritdinovna, Otahonova Marjona</i>	
Talabalarda algoritmik kompetentlikni rivojlantirishning sun'iy intellekt va Big Data Analytics asosida o'quv faoliyatini real vaqt rejimida kuzatuvchi va boshqaruvchi konseptual modelni takomillashtirish.....	155
<i>Kayumova Nazokat Rashitovna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida chet tili o'qituvchilari va talabalar o'rtasidagi interaktsiyaning pedagogik samaradorligi va innovatsion mexanizmlari	163
<i>Eshonqulova Umida Xolmirzayevna</i>	
MTTlarda nutqni rivojlantirishga doir mashg'ulotlarda interfaol usullardan foydalanish texnologiyasi	168
<i>To'laboyeva Iqbolaxon Olimjonovna</i>	
Ta'lim jarayonidagi konfliktlar.....	173
<i>Abulova Mohigul Komiljonzoda</i>	
Talabalarining bolalarda ijtimoiy moslashuvni shakllantirishga kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish	176
<i>Inomova Mahliyo Yusuf qizi</i>	

Shaxs tuzilmasida ma'naviy intellekt: nazariy-metodologik tahlil va psixologik interpretatsiya	179
<i>Mirxoliqova Charos Xabibullaevna</i>	
18-20 yoshli belbog'li kurashchilarning musobaqa oldi jismoniy tayyorgarliklari	183
<i>Muzafarov Muxammadali Maxsudovich</i>	
Talabalarda mustaqil ta'lim topshiriqlaridan foydalanib kasbiy madaniyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuvlar (boshlang'ich ta'limda tarbiya fani misolida)	187
<i>Yadgarova Surayyo</i>	
Maktab o'quvchilariga pedagogik ta'sir ko'rsatishda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish	190
<i>Yo'ldoshova Shahlo Shukurullo qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirishning nazariy tahlili	194
<i>Yusupova Sanobar Odil qizi</i>	
Типология научного текста: от жанровой классификации к дискурсивной модели	197
<i>Бахтияр Катибжанович Саттаров</i>	
Взаимодействие педагога и семьи в профилактике и преодолении стресса у детей дошкольного возраста	201
<i>Г. С. Алиходжаева, Х. Рахимова</i>	
Условия эффективности инклюзивного образования	206
<i>Г. С. Алиходжаева, Л. О. Бекмуродова</i>	
Педагогическая готовность к обучению в школе детей билингов	211
<i>Г. С. Алиходжаева, Н. А. Ганиева</i>	
Педагогические условия формирования эмоционального интеллекта у дошкольников	216
<i>Джалилова Феруза Намазовна</i>	
Milliy meros va musiqiy madaniyatning yosh avlod tarbiyasidagi o'rni	219
<i>Zuhridin Azizov</i>	
Госпитальная школа как пространство поддержки и развития ребёнка (на примере госпитальной школы при детской клиник Синсиннати, США)	222
<i>Муминов Р. Р., Хакимова Н. Х., Набиева Г. Г.</i>	
Интерактивные формы работы в процессе профориентации детей дошкольного возраста	227
<i>Н. Т. Жураева, С. М. Ахмеджанова</i>	
Samarali hamkorlikdagi faoliyatga tayyorlashga oid yondashuvlar	231
<i>Hojiyeva Zulfiya O'ktamovna</i>	
Поэтапное вовлечение детей с расстройствами аутистического спектра в дошкольное инклюзивное образование: комплексный анализ научно-теоретических и практических подходов	234
<i>Сабина Рагимова Ровшан кызы, Айсель Масимова Арастун кызы</i>	
Umumta'lim maktablarida fizika fanini o'qitish metodikasini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishni boshqarishni takomillashtirish	245
<i>Allaniyazova Bibigul Sarsenbay qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda ona tili va o'qish savodxonligi darslariga kreativ fikrlash asosida tayyorlash	248
<i>Botirova Jumagul Chori qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda fanlarni o'qitish metodikasini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishni boshqarishni takomillashtirish	254
<i>Kaypova Gulnara Muratbaevna</i>	
Umumta'lim maktablarida tabiiy-ilmiy savodxonlik ko'nikmalarining rivojlantirish masalalari	257
<i>Davletova Hamida Xasan qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ma'naviy axloqiy ruhda tarbiyalashning psixologik jihatlari	261
<i>Fayzullayev Ermat Majidovich, Ortiqova Mashxura</i>	
Orkestr va ansamblarning fan sifatidagi o'rni va tarbiyaviy ahamiyati	265
<i>Fayzullayev Ermat Majidovich</i>	
Maktab fizika darslarida interaktiv dasturlar va simulyatorlardan foydalanish metodikasi	269
<i>Xayriddinova Malikaxon Qodirxon qizi</i>	

Musiqada midi musiqiy cholg'ularning raqamli interfeysi.....	274
<i>Omonov Xasanxon Sulaymonovich</i>	
Karyera o'sishida gender tafovutlarning ahamiyati.....	277
<i>Yulchiboyeva Nazokatxon Iqboljon qizi</i>	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kreativlik sifatlarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar	283
<i>Omonov Xasanxon Sulaymonovich, Normuradova Nafisa Kuchkarovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik tarbiyasi – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida	287
<i>Kasimova Dilrabo Baxadirovna, Marjona Atoyeva Ismat qizi</i>	
Ilk yoshdagi bolalar psixologiyasi va rivojlanish xususiyatlari.....	291
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatovna, Ne'matjonova Gulzira Ne'matjon qizi</i>	
Jadid pedagogik tafakkurida "o'qituvchi" fenomeni.....	294
<i>Xushbokov Oybek Uralovich</i>	
Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida savol berish malakalarini shakllantirish	296
<i>Erhanova Nasiba Absayitovna</i>	
Musiqiy ta'limda xalq va zamonaviy qo'shiqlar vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning etnomadaniy komponentlarni shakllantirish	298
<i>Qurbanova Muslima Shavkatbek qizi</i>	
Umumta'lim maktablari o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini tarkib toptirish metodikasi (biologiya fani misolida).....	300
<i>Akmalova Farida Dilmurod qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda adaptiv ta'lim texnologiyalari yordamida bolalar ijodkorlik ko'nikmasini shakllantirish mazmuni.....	304
<i>To'xliboyeva Zuxra Abdumutal qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi iqtidorli bolalar bilan ishlashda ta'lim texnologiyasi	308
<i>Xudoyberdiyeva Durdona Baxodir qizi</i>	
Pedagogik-psixologik qarashlarda otaning oiladagi o'rni haqidagi tasavvurlarni shakllantirish dinamikasiga oid fikrlar talqini.....	311
<i>Karshiyeva Dilafuz Suyunovna, Maxamatova Munisa Mamirzo qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ingliz tilini o'qitishning nazariy va amaliy asoslari	314
<i>Axmatqulova Maxfuza Shuhrat qizi</i>	
Integrativ yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarda interpersonal intellekt ko'nikmalarini rivojlantirish ...	318
<i>G'ulomova Oychehra No'monjon qizi</i>	
Etnomadaniy qadriyatlarni integratsiyalashgan ta'lim jarayonida maktabgacha yoshdagi bolalarga singdirishning samarali yo'llari	321
<i>G'ulomxo'jayeva Mushtariy Elmurod qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida grafik organayzerlardan foydalanish	324
<i>Iroda Isroilova</i>	
Buxoro iqlimi va tabiiy resurslaridan samarali foydalanish: ekologik va fizik-geografik yondashuv	329
<i>Mardonova Saodat Muzaffarovna</i>	
Effective Traditional and Innovative Approaches in English Language Teaching: Evidence From EFL Classrooms	333
<i>Yuldoshev Khaydarbek</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining lug'at boyligini rivojlantirishda lingvopedagogik yondashuvning nazariy-metodologik asoslari.....	336
<i>Allayarova Sojida Umirzakovna</i>	
Механизмы использования цифровых педагогических технологий для обеспечения непрерывности образовательного процесса учащихся начальных классов в условиях длительного лечения	339
<i>Турсунова Д. З., Холлиева Н. Х.</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'tkazilgan o'yin faoliyatlarini bolalar ovozi talaffuzining takomillashuviga ta'siri	342
<i>Kattaxo'jayeva Shaxlohon Bohodirovna</i>	

O'qituvchilar tayyorlashda pedagogik innovatsiyalar va milliy kontentni integratsiya qilish strategiyalari ...	344
<i>Rahmatova Feruza Qudrat qizi</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonini tashkil etishda tizimli yondashuv	348
<i>Abdusamatova Nargiza Jamoliddinovna</i>	
Moliyaviy savodxonlik asoslarini shakllantirish uchun "Tejamkor bola" o'yinli ta'lim faoliyatini asosida ishlashni takomillashtirilish.....	352
<i>Rizayeva Munisxon Maxkamovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida byudjet hisobi standartlariga (BHS) muvofiq buxgalteriya hisobini tashkil qilish va yuritish tartib-qoidalari.....	356
<i>Boltayev Ahmad Rustamjonovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari moliyaviy munosabatlarning huquqiy asoslari	359
<i>Boymuradov Normurod Abdusadikovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishning metodologik asoslari.....	362
<i>Ma'rufov Mansurbek Musajonovich, Xonimov Mirqosim Samatqul o'g'li</i>	
O'smirlarda liderlik xususiyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	367
<i>Salayeva Dilafuz Buranovna</i>	
Pedagog nutq madaniyatining milliy va umuminsoniy qadriyatlarga ta'siri.....	370
<i>Toshtemirova Nigina Normurod qizi</i>	
Новые методы обучения устному переводу студентов-переводчиков.....	373
<i>Уринбаева Дилдора Утепбергеновна</i>	
O'quvchilarda axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishning pedagogik tuzilmasi	376
<i>Muxammadiyev Baxtiyor Jurayevich</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning o'qish savodxonligini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	380
<i>Axrоров Voris Yunusovich, Botirova Ozoda Nasir qizi</i>	
Ta'lim sifatini baholashda raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'rni (oliy ta'lim misolida)	385
<i>Axrоров Voris Yunusovich, Boltayeva Jaxona Ulug'bek qizi</i>	
Umumta'lim maktablarida 7-sinf biologiya fanini o'qitishda virtual laboratoriyalardan foydalanishning ta'lim samaradorligiga ta'siri	389
<i>Turakulova Mehriniso Nuriddinovna, Ruziqulova Nilufar Abdumajidovna, Allanzarova Natalya Aleuatdinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlashning mavjud holati va rivojlantirish strategiyalari ...	393
<i>Mamadaliyeva Mumtozbegin</i>	
6–7 yoshli bolalarning bilim olishga faol qiziqishini rivojlantirish metodikasi	396
<i>Artikova Muhayyo Botiraliyevna, Abduxolisova Gulsanam O'ktambek qizi</i>	
The Main Peculiarities of Abbreviations in Modern English.....	399
<i>Absalomova Aziza Baxodir qizi</i>	
Autizmli bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda bir qator terapiya va metodlardan foydalanish	404
<i>Yoqubova Hurriyat Burxonovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'yinlar, virtual reallik va geymifikatsiya orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish.....	407
<i>Xaitova Nazokat</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirishda tabiiy materiallardan foydalanishning pedagogik usullari.....	411
<i>Rustamova Manzura Mirkamalovna, Qo'ziyeva Umriniso Muzaffar qizi</i>	
Bo'lajak muhandislarning loyihalash ko'nikmalarini klaster muhitida rivojlantirish modellari	415
<i>Eshonqulova Shafoat Ergashevna, Sherzod Eshonqulov</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotini rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqish	420
<i>Ermatova Mamlakat Qadirkulovna</i>	
9-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirishda iqtisodiy ko'nikmalarni shakllantirish pedagogik muammo sifatida.....	423
<i>Eliboyeva Lola Sulaymonovna</i>	

Texnologiya asosidagi ingliz tili o'qitish va o'quvchi mustaqilligi: farmatsevtika talabalari misolida	427
<i>Ikranova Shohsanam Ravshanboy qizi</i>	
Maqollar asosida ingliz tili o'qitishning lingvodidaktik asoslari (Afg'oniston dariy tilli maktablar misolida) ..	430
<i>Samadi Nooria</i>	
Loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasi orqali talabalarda ijtimoiy mas'uliyat kompetensiyasini rivojlantirish tadqiqi	434
<i>Jo'rayeva Zebiniso Yo'ldosheva</i>	
Boshlang'ich sinfda tabiiy fanlarni o'qitish samaradorligini oshirishda innovatsion va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish	440
<i>Yulchiyeva Zulfiya Baxodir qizi</i>	
Shaxsning individual intellektual rivojlanishi pedagogik muammo sifatida	444
<i>Ol'tiboyeva Kamola Sharofjon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quvchilar qiziqishini aniqlash yo'llari ...	448
<i>Qalandarova Yulduz G'ayrat qizi</i>	
Проблемы физического воспитания студентов и пути их решения	454
<i>Ходжанов Азиз Рахимович</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi	458
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatovna</i>	
Jamiyatda sog'lom turmush tarzini tashkil qilishda jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining o'rni	461
<i>Dehqonova Mahmuda Ortiqovna</i>	
Yadro itqitish sport turida kuch tayyorgarligining biomexanik va funksional ahamiyati	466
<i>Djabbarov Axror Islomovich</i>	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining didaktik tayyorgarligini takomillashtirish	469
<i>Axmedova Laylo Baxtiyor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda shaxsga yo'naltirilgan strategiyalar	475
<i>Urazimbetova Aygul Aralbayevna</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar nutqini rivojlantirishda kompyuter texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari	482
<i>Kamolova Yulduzxon Ma'murjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etishda ota-onalar bilan hamkorlikni amalga oshirish texnologiyasi	488
<i>Kasimova Dilrabo Baxadirovna, Jo'rabayeva Nozima Bekmurod qizi</i>	
Psixologik zo'ravonlik oqibatlarini bartaraf etishda psixokorreksion mexanizmlar	491
<i>Tursunpo'latova Zaxro Zafar qizi</i>	
Shifokorlar professional karerasi resurslari va ularning obyektiv ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish natijalari	496
<i>Arziqulov O'tkirbek Maxammatovich</i>	
Bolalarda maktabgacha ta'lim yoshidagi kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishda ijodiy o'yinlarning o'rni	501
<i>Berdiyeva Umida G'oyibberdiyevna</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning neyropedagogik yondashuvlar asosida kognitiv rivojlantirishning mohiyati	505
<i>Aliyeva Odila Madamin qizi</i>	
Emotional Intelligence and Perceptive Ability: Keys to Pedagogical Success	508
<i>Abdurakhimov Shokhasim Abdurakhmonovich</i>	
Bo'lajak logopedlarni og'ir nutq nuqsonli bolalar bilan ishlashga tayyorlashning nazariy asoslari	511
<i>Achilova Sevara Djasirkulovna</i>	
Abdulla Avloniy pedagogik g'oyalarini zamonaviy boshlang'ich ta'lim bilan integratsiyalash	515
<i>Daliyeva Eliza Zokir qizi</i>	

Talabalarda ma'naviy-axloqiy sifatlarni rivojlantirishda Mahmud Qoshg'ariy merosidan foydalanish.....	519
<i>Eliboyeva Lola Sulaymonovna, Ravshanova Sarvinoz O'ktamjon qizi</i>	
Derivation and Nominalization in Medical Terminology: A Comparative Model of Term and Process Name Formation in English and Uzbek	523
<i>Gulnigor Yazdonkulova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutq buzilishlarida pedagogik-psixologik korreksiya usullari hamda mexanizmlari.....	526
<i>Jo'rayeva Muattar Abdumajit qizi</i>	
Ta'lim sifatini boshqarishga tizimli yondashish hamda pedagogikada PDCA modelining ahamiyati	530
<i>Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna, Xolmatova Maftuna Turdimat qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalarining kimyo ta'limidagi o'rni.....	535
<i>Jumaniyazova Mahliyo Qahramonovna</i>	
Inklyuziv maktab sharoitida kichik maktab yoshidagi bolalarda ijtimoiy-perseptiv tajribani shakllantirish ...	539
<i>Karimova Zulfiya Abduraxmanovna</i>	
Sirdaryo viloyati toponimlarining shakllanish jarayonlari	543
<i>Kenjayeva Iroda Alisherovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda art texnologiyalardan foydalanishning nazariy-metodologik asoslari.....	546
<i>Mamatova Husnora Eshquvatovna</i>	
O'quvchi yoshlarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish va uni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash.....	550
<i>Mehmonova Nilufar Shuhratovna</i>	
Integrating Social-Emotional Learning in EFL Classrooms: Enhancing Language Proficiency and Emotional Intelligence.....	553
<i>Meylinorova Feruza Bakhtiyor qizi</i>	
Nodavlat ta'lim tashkilotlari pedagog-tarbiyachilarining malakasini oshirish mexanizmini takomillashtirish	559
<i>Muminova Nargiza Sabitdjanovna</i>	
TEACCH konsepsiyasi – autizm va kommunikativ buzilishlari bo'lgan bolalarni davolash va o'qitish dasturi	562
<i>Murodova Sarvigul Raxim qizi</i>	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirishning funksional modeli	566
<i>Norboyeva Moxigul Shavkat qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologiyalari asosida bolalarning shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini takomillashtirish	569
<i>Norqulova Ma'mura Husniddin qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 6-sinfida o'qitiladigan "Tabiiy fanlar"dan mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi.....	574
<i>Qo'qonboyeva Shaxlo Rafikjonovna</i>	
The Intersection of Science and Pedagogy: The Teacher's Role in Professional Evolution	580
<i>Rahimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Shukurova Madina</i>	
Maktabgacha katta guruhlarida STEAM texnologiyasi bilan tanishtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	583
<i>Rakhimova Laylo Hamidjon qizi</i>	
Hamshiralik ishida raqamli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi.....	586
<i>Rasulova Gulmira, Amonova Dildora, Abdurahmonov Aziz, Hakimova X. X.</i>	
Kurashchilarda muvozanat (balance) va ko'tarib uloqtirish texnikasi o'rtasidagi bog'liqlik	590
<i>Shermatov Gulom Qaxxorovich</i>	
O'qituvchi shaxsining o'zini o'zi rivojlantirishida akmeologik pozitsiyaning o'rni.....	594
<i>Xaitov Abdusolim Abdulkim o'g'li</i>	
Lego-qurilish, konstruksiyalash, robototexnika – STEAM ta'lim moduli sifatida	596
<i>Xamroyeva Sitara Samadovna</i>	

Raqamli jamiyatda o'smir yoshdagi o'quvchilarning huquqiy axborot olish madaniyatini rivojlantirish mexanizmlari	599
<i>Xayrullayev Axror Aktam o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'limda axborot kommunikatsiya texnologiyalari yordamida ta'limiy o'yinlarni loyihalash va joriy etish	602
<i>Xikmatova Moxinur Amir qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar orqali kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish zamonaviy yechimlarini ishlab chiqish usullari	605
<i>Xolmo'minova Mohichehra Bahrom qizi</i>	
O'quvchilarning biologiyaga qiziqishini oshirishda innovatsion ta'lim metodlari	609
<i>Xudayberganova Madina Saotboy qizi, Abdiqodirov Murodxo'ja Alisher o'g'li, Nishanbayeva Arayim User qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida shug'ullanuvchi voleybolchi qizlarning musobaqa oldi jismoniy va psixologik tayyorgarligini takomillashtirish metodikasi	612
<i>Xudoynazarova Sayyora Ravshanovna</i>	
Maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar asosida bolalarni axloqiy tarbiyalash texnologiyalari	618
<i>Yo'ldoshboyeva Gulmira Xushnudovna</i>	
Umumta'lim maktab seksiyasi uzunlikka sakrovchilarining jismoniy rivojlanganlik darajasi	621
<i>Zokir Akramov O'tkir o'g'li</i>	
Perseptiv qobiliyat: o'qituvchining o'quvchini tushunish sa'nati	625
<i>Zokirov Mirzaraxim Abdaliyevich</i>	
Ожидания и потребности родителей как основа продвижения услуг дошкольного образовательного учреждения в Республике Узбекистан	628
<i>Ким Ирина Николаевна, Аббосхонова Зухра Баходир кизи</i>	
Экспериментальная деятельность – метод развития здоровьесберегающей компетентности у детей старшего дошкольного возраста	631
<i>Ким Ирина Николаевна, Алиходжаева Райхон Шавкат кизи</i>	
Подготовка детей-билингвов к школьному обучению: интеграция цифровых и традиционных педагогических методов	634
<i>Ким Ирина Николаевна, Умарова Шоиста Рустамовна</i>	

INKLYUZIV MAKTAB SHAROITIDA KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARDA IJTIMOIY-PERSEPTIV TAJRIBANI SHAKLLANTIRISH

Karimova Zulfiya Abduraxmanovna

Alfraganus universiteti "Pedagogika" kafedrası katta o'qituvchisi

ORCID: 0009-0008-8370-8771

Annotatsiya: Maqolada inklyuziv ta'limning dolzarbligi yoritilib, ijtimoiy-perseptiv tajribaning mazmuni ochib beriladi hamda uning tarkibiy qismlari ko'rsatiladi. Kichik maktab yoshining ahamiyati asoslanib, ijtimoiy tajribaning ta'lim jarayoniga ta'siri bayon etiladi. Shuningdek, inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar ta'riflanadi va xulosa sifatida inklyuziyaning zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: shaxsning ijtimoiy tajribasi, ijtimoiy-perseptiv tajriba, ijtimoiy-perseptiv kompetentlik, kichik maktab yoshi, inklyuziv ta'lim, rivojlanishida cheklovlari bo'lgan shaxslar.

Abstract: The article highlights the relevance of inclusive education, defines the concept of social-perceptual experience, and describes its key components. The significance of early school age is justified, and the impact of social experience on the educational process is examined. Pedagogical factors contributing to the effectiveness of inclusive education are identified, and the necessity of inclusion is emphasized.

Key words: social experience of the individual, social-perceptual experience, social-perceptual competence, early school age, inclusive education, persons with developmental limitations.

Аннотация: В статье раскрывается актуальность инклюзивного обучения, определяется сущность социально-перцептивного опыта и описываются его основные компоненты. Обосновывается роль младшего школьного возраста и показывается влияние социального опыта на образовательный процесс. Также обозначаются педагогические факторы, обеспечивающие эффективность инклюзивного обучения, и подчёркивается необходимость инклюзии.

Ключевые слова: социальный опыт личности, социально-перцептивный опыт, социально-перцептивная компетентность, младший школьный возраст, инклюзивное образование, лица с ограниченными возможностями развития.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda sog'ligida cheklovlari bo'lgan bolalar sonining sezilarli darajada ortishi tadqiqotchilar e'tiborini nafaqat yosh avlodning ijtimoiylashuvi muammosiga, balki mazkur toifadagi bolalarning psixofizik rivojlanish xususiyatlarini hisobga oluvchi ijtimoiy va ta'limiy makonni tashkil etish masalalariga ham qaratdi (S. V. Alekhina, D. V. Zaytsev, A. N. Konopleva, T. L. Leshchinskaya, N. N. Malofeev, N. M. Nazarova, L. M. Shipitsina, N. D. Shmatko va boshqalar).

Rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuviga oid vazifalarni hal etish umumiy va maxsus ta'lim tizimlarining modernizatsiya jarayonlari sharoitida amalga oshirilishi mumkin. Ta'lim siyosatining ushbu sohadagi asosiy yo'nalishlaridan biri – inklyuziv ta'lim amaliyotini faol joriy etish bo'lib, bunda sog'ligida cheklovlari bo'lgan bolalar umumiy ta'lim tizimiga jalb etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bugungi kunga kelib mamlakatimizda inklyuziv ta'limni joriy etish zarurati haqida savol tug'ilmaydi, chunki bu jarayon allaqachon muqarrar tus olgan. Tadqiqotchilar e'tibori asosan ushbu jarayonning yanada uyg'un va tabiiy kechishi uchun qanday shart-sharoitlarni yaratish lozimligiga qaratilmoqda. Bunday shartlardan biri sifatida jamiyatni hayot faoliyati cheklangan shaxslarni o'z ichiga qabul qilishga tayyorlash jarayoni e'tirof etiladi (S. O. Bryzgalova, R. Dimenshteyn, D. V. Zaytsev, G. G. Zak, N. N. Malofeev, N. M. Nazarova, A. Ya. Chigrina, L. M. Shipitsina va boshqalar). Jamiyatning rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan insonlarga nisbatan muno-

sabat tizimini qayta ko'rib chiqishi, ushbu toifadagi bolalar uchun qulay ijtimoiy va ta'limiy muhit yaratish normal rivojlanayotgan bolalarda ijtimoiy-perseptiv tajribani shakllantirishdan boshlanishi lozim.

So'nggi ikki–uch o'n yillik davomida psixologik-pedagogik adabiyotlarda shaxsning ijtimoiylashuvi va uning ijtimoiy tajribasini o'rganishga bag'ishlangan ko'plab tadqiqotlarga duch kelish mumkin (A. V. Bakina, Yu. A. Buxarova, N. F. Golovanova, E. E. Kuteynikova, E. P. Popova, I. V. Protasova). Shuningdek, ijtimoiy-perseptiv jarayonning fundamental tadqiqotlari ham yetarlicha mavjud (V. S. Ageyev, G. M. Andreyeva, A. A. Bodalev, V. N. Panferov). Biroq shunga qaramay, "ijtimoiy-perseptiv tajriba" kategoriyasi hanuzgacha olimlarning, jumladan inklyuziv ta'lim g'oyasini ilgari surayotgan tadqiqotchilarning ham alohida e'tiboriga tushmagan. Bunda shaxsning o'zlashtirgan va amalda qo'llayotgan ijtimoiy-perseptiv tajribasi odamlar o'rtasidagi munosabatlarning shakllanishiga, shaxslararo o'zaro ta'sirning muvaffaqiyatiga, turli xulq-atvor modellari shakllanishiga hamda muloqot jarayonida ijtimoiy-perseptiv kompetentlikning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

V. S. Ageyev, G. M. Andreyeva, A. A. Bodalev, O. G. Kukosyan, L. A. Petrovskiy, L. V. Sitnikov va boshqalarning ishlarida bilvosita yoritilgan "ijtimoiy-perseptiv tajriba" fenomeni mustaqil ta'rifga ega emas. Adabiyotlarda unga ma'nodosh bo'lgan "ijtimoiy-perseptiv kompetentlik" atamasi uchraydi. Ushbu tushuncha insonning ijtimoiy obyektlarni, shuningdek ular orasidagi munosabatlarni idrok etish, tushunish va baholash jarayonlari hamda mexanizmlarini o'zlashtirishga bo'lgan qobiliyati va tayyorgarligini anglatadi. Ijtimoiy-perseptiv kompetentlikning mazmuniy tarkibi sifatida tegishli bilimlar, ko'nikmalar va malakalar ko'rsatib o'tiladi^[1]. Biroq mazkur tushuncha "ijtimoiy-perseptiv tajriba" termini bilan deyarli bir xil tarkibiy qismlarni ifodalashiga qaramay, yoshga oid qonuniyatlari – ya'ni ushbu bilimlar, ko'nikmalar va malakalarni egallash jarayonini o'rganish – ularning farqlarini yaqqol namoyon qiladi. Masalan, agar gap maktabgacha yoki kichik maktab yoshidagi bolalar haqida ketayotgan bo'lsa, "ijtimoiy-perseptiv kompetentlik" atamasidan foydalanish maqsadga muvofiq bo'lmaydi. Chunki aynan ushbu yosh davrlarida ijtimoiy-perseptiv bilimlar o'zlashtiriladi, tegishli ko'nikma va malakalar shakllanadi. Shu bilan birga, "ijtimoiy-perseptiv tajriba" termini tadqiq qilinayotgan hodisaning mazmunini aniqroq aks ettiradi.

Mualliflarning fikricha, ijtimoiy-perseptiv tajribani egallash shaxsning ijtimoiy-perseptiv kompetentligini shakllantirishdagi dastlabki bosqich hisoblanadi. Mazkur muammoning dolzarbligini belgilab beruvchi yana bir omil – uning pedagogik jihatiga yetarlicha e'tibor qaratilmayotganidir. Ushbu sohada tadqiqotlarning aksariyati faqat ijtimoiy-psixologik yo'nalishda olib borilgan. Holbuki, ijtimoiy-perseptiv bilim, ko'nikma va malakalarni to'liq hamda aniq o'zlashtirish bilan ularga ta'sir ko'rsatadigan pedagogik omillar o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjud. "Ijtimoiy-perseptiv tajriba" kategoriyasini o'rganish zaruriyati hamda pedagogikaning shaxsning ijtimoiy tajribasi mazmuniga oid an'anaviy yondashuviga tayangan holda, mualliflar ijtimoiy-perseptiv tajriba deganda avvalgi ijtimoiy-perseptiv faoliyat natijasida hosil bo'lgan va keyingi bosqichlarda ijtimoiy bilish, shaxslararo muloqot hamda o'zaro ta'sir jarayonlarini belgilab beradigan bilim, ko'nikma va malakalar majmuasini tushunadilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Shaxsning ijtimoiy tajribasi va uning tarkibiy qismlarini o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlarda, ayniqsa, ushbu jarayonning yoshga oid xususiyatlariga alohida e'tibor qaratiladi. Dastlabki ijtimoiy tajribani, jumladan, ijtimoiy-perseptiv tajribani to'plash uchun eng maqbul davr sifatida kichik maktab yoshi e'tirof etiladi. Bu holat bolalarning kattalar tomonidan ko'rsatiladigan ijtimoiylashuvga oid ta'sirlarga nisbatan yuqori sezgirliigi, atrof-dagi ijtimoiy borliqni faol o'rganishi, o'ziga va atrof-dagilarga doir tasavvurlar tizimining shakllanishi, ijtimoiy hislarning rivojlanishi, shuningdek, ichki ijtimoiy pozitsiyaning vujudga kelishi bilan izohlanadi (V. V. Abramenkova, P. P. Blonskiy, L. I. Bojovich, N. F. Golovanova, A. V. Zaporozhets, A. V. Mudrik, V. S. Muxina, D. I. Feldshteyn).

Mazkur holat boshlang'ich maktab o'quvchilarining rivojlanishiga xos zamonaviy ijtimoiy vaziyat bilan, xususan, maktabning ta'lim jarayoni doirasidagi amaldagi holati bilan qarama-qarshilikka kiradi. Garchi amaldagi boshlang'ich umumiy ta'limning federal davlat ta'lim standarti ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishni ta'lim vazifalaridan biri sifatida belgilagan bo'lsa-da, real vaziyat shuni ko'rsatadiki, hozirgi boshlang'ich maktab bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashni ikkinchi darajali vazifa sifatida ko'rib kelmoqda. Maktabning to'liq amalga oshmayotgan ijtimoiylashtiruvchi funksiyasi esa bolalarda kelgusida kattalar hayotida bajarishga to'g'ri keladigan va ularning shaxsiy muvaffaqiyatiga ta'sir etadigan cheklangan ijtimoiy normalar hamda rollarni shakllantirish bilan chegaralanmoqda. Shuningdek, zamonaviy maktabda o'sib kelayotgan avlodda ijtimoiy tajribaning atrof-dagilarni anglashga intilish, empatiya, refleksiya, desentratsiya mexanizmlarining rivojlanishi, ko'pchilikdan farq qiladiganlarga nisbatan bag'rikenglik hissi bilan bog'liq komponentini shakllantirishga qaratilgan tizimli ishlar mavjud emasligini ham ta'kidlash lozim. Biroq mualliflar "ijtimoiy-perseptiv tajriba" deb atagan ijtimoiy tajribaning ushbu tarkibiy qismi atrof-dagilarga, jumladan, rivojlanishida cheklovlari bo'lgan shaxslarga nisbatan sifat jihatidan yangi munosabatlarning shakllanishi uchun asos bo'lib xizmat qilishi lozim.

Normal va rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning birgalikda ta'lim olishi muammosini yoritayotgan olimlar ijtimoiy-perseptiv tajriba shakllanishi masalalariga, asosan, bilvosita murojaat qiladilar. Ular ta'lim jarayoni ishtirokchilarining umuman inklyuziyaga, xususan, mazkur toifadagi bolalarni jamoaning to'laqonli a'zosi sifatida qabul qilishga psixologik jihatdan tayyor emasligi haqida fikr yuritadilar (S. O. Bryzgalova, G. G. Zak, N. N. Malofeyev) yoki inklyuziv ta'lim modelini ushbu bolalarning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi va moslashuvi uchun eng samarali vositalardan biri sifatida baholaydilar (S. I. Kondratyeva, V. O. Skvortsova). Biroq bolalarda ijtimoiy-perseptiv tajribani maqsadli shakllantirish zarurligiga deyarli e'tibor qaratilmaydi. Holbuki, mualliflarning fikricha, aynan inklyuziv ta'lim rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchungina emas, balki, eng avvalo, normal rivojlanayotgan bolalar uchun ham ijtimoiy-perseptiv tajribani to'plash va amalga oshirishga eng qulay sharoitlarni yaratadi ^[2].

TAHLIL VA NATIJALAR

Inklyuziv ta'lim modeli doirasida ijtimoiy-perseptiv tajriba haqida gap ketar ekan, ushbu tajribani egallashning asosiy vositasi maqsadli tashkil etilgan faoliyat bo'lishi kerakligini ta'kidlash zarur. Mazkur faoliyat jarayonida kattalar maxsus ehtiyojli bolalar bilan o'zaro munosabat tajribasini normal rivojlanayotgan bolalarga ongli ravishda yetkazadilar, bolalar esa uni o'zlashtirishga intiladilar. Inklyuziv maktabdagi ijtimoiy-perseptiv tajribaning kvintessensiyasi to'rt komponentdan iborat yaxlit tuzilma sifatida tasavvur qilinadi: motivatsion, kognitiv, emotsional-aksiyologik va faoliyatga oid komponentlar. Motivatsion komponent – bu insonning yangi bilim, ko'nikma va malakalarni egallashga yo'naltirilganligini aks ettiruvchi tarkib bo'lib, u rivojlanishida o'ziga xos ehtiyojlari va imkoniyatlari bo'lgan shaxsni anglash hamda uni tushunishga bo'lgan istak orqali namoyon bo'ladi. Ijtimoiy tajribani o'zlashtirishda motivatsiyaning ahamiyatini ochib bergan rus psixologiyasi klassigi A. A. Bodalev shunday yozadi: birinchi o'ringa boshqa odamlarni bilishga nisbatan chuqur motivatsion yo'nalganlikni qo'yish zarur, bu yo'nalganlik odamlar umuman emas, balki har bir alohida shaxsga nisbatan barqaror qiziqishda namoyon bo'ladi ^[1].

Aynan rivojlanishida nuqsoni bo'lgan shaxsga nisbatan bunday individuallashtirilgan qiziqish keyingi hamkorlik va o'zaro munosabat jarayonining poydevori bo'lishi kerak. Kichik maktab yoshidagi bolalarda motivatsion komponentning sezitivligi ularning maktabga kirish davrida yangi, ilgari noma'lum bo'lgan narsalarni kashf etishga yo'naltirilgan yorqin bilish faolligi bilan izohlanadi. Bundan tashqari, ushbu yosh davri bolaning bevosita hissiy istaklar shaklida namoyon bo'ladigan motivlardan – masalan, noodatiy ko'rinishga ega odamga nisbatan to'g'ridan-to'g'ri, fikrlanmagan munosabat bildirishdan – ichki o'zini boshqarish va ixtiyoriy xulq-atvorni tartibga solish bilan bog'liq bo'lgan niyat-motivlarga o'tish bosqichi bilan tavsiflanadi. Ijtimoiy-perseptiv tajriba tarkibidagi ikkinchi komponent – kognitiv komponent bo'lib, u bilimlar, tasavvurlar, tushunchalar, mulohazalar va shu kabi mazmunlar orqali ifodalanadi. Inklyuziv ta'lim amaliyotida kognitiv komponent ijtimoiy-perseptiv tajribaning muhim qismi sifatida rivojlanishida cheklovlari bo'lgan bolaning yaxlit obrazini shakllantirishda namoyon bo'ladi. Bu obraz uning psixofizik rivojlanish xususiyatlari, individual-psixologik belgilar, qadriyat yo'nalishlari, his-tuyg'ulari, emotsional holati, imkoniyatlari, qiziqishlari va shu kabilar haqidagi tasavvurlarni o'z ichiga oladi. Kichik maktab yoshining nogironligi bo'lgan shaxsga nisbatan sifat jihatidan yangi ijtimoiy tasavvurlarni shakllantirishdagi ahamiyati stereotiplash fenomeni bilan bog'liq. Shundayki, umumiy qabul qilingan fikrga ko'ra, ushbu yosh davrida bolalar uchun barqaror stereotiplar xos emas, stereotiplarning o'zi esa kattalar tomonidan berilgan ijtimoiy ustanovkalarni bolalar tomonidan takrorlash shaklida namoyon bo'ladi.

Aynan boshqa shaxsning qadriyatini, uning farqlaridan qat'i nazar, tan olishga yo'naltirilgan barqaror ijtimoiy ustanovani shakllantirish kichik maktab yoshidagi bolalarning boshqa bolaning obraziga tenglik nuqtai nazaridan qarash imkonini beradigan sifatlar, xususiyatlar va belgilarni aktualizatsiya qilishga tayyorligini belgilaydi. Ijtimoiy-perseptiv tajribaning uchinchi komponenti – emotsional-aksiyologik (emotsional-qiymatli) komponent bo'lib, u shaxsning qadriyat yo'nalishlari, ijtimoiy ustanovalari va tajribani egallashga yo'naltirilganligini o'z ichiga oladi. Ushbu komponentni ajratib ko'rsatish zarurati shundaki, bilimlar inson xulq-atvorini boshqaruvchi kuchga aylanishi uchun ular shaxs tomonidan chuqur his etilishi, kechirilishi va uning qadriyatlar tizimida o'z o'rniga ega bo'lishi kerak ^[2]. Shu munosabat bilan shunday xulosa qilish mumkinki, agar rivojlanishida cheklovlari bo'lgan inson bilish obyekti sifatida shaxsning qadriyatlar tizimiga kirs, ijtimoiy-perseptiv bilimlarni o'zlashtirish hamda mos ko'nikma va malakalarni shakllantirish ancha samarali bo'ladi. Har qanday tajribani egallash jarayoni doimo boshqa odamni emotsional baholash va unga nisbatan hissiy munosabat shakllanishi bilan bog'liq.

L. I. Bojovich, A. V. Zaporjets, V. S. Muxina tadqiqotlarida olti yoshda bola jamiyatga nisbatan muayyan yo'nalishga ega bo'la boshlashi, odamlar o'rtasidagi munosabatlarni tushunishi va baholay olishi ta'kidlanadi. Biroq bu yoshda bola xulq-atvor me'yorlarini ijtimoiy zarurat sifatida hali qabul qilmaydi – ular rivojlanib borayotgan qadriyat yo'nalishlarining alohida elementlari sifatida namoyon bo'ladi ^[3].

Kichik maktab yoshida bola o'zini va boshqalarni baholashda asosiy mezon sifatida shaxsning axloqiy-psixologik xususiyatlarini qo'llay boshlaydi ^[3]. Shu sababli aynan ushbu yosh bosqichi boshqalarga nisbatan munosabatni ifodalovchi axloqiy motivatsiya rivoji uchun senzitiv davr hisoblanadi. Olti yoshga borib esa prosotsial xatti-harakatlar soni ortadi, faoliyatga emotsional jalb etilish kuchayadi, tengdoshining holatiga hamdardlik bilan munosabat bildirish rivojlanadi. Keltirilgan xususiyatlar yana bir bor kichik maktab yoshida inklyuziv ta'lim doirasida ijtimoiy-perseptiv tajribani shakllantirish zarurligini tasdiqlaydi. Ko'rib chiqilayotgan tajribaning so'nggi komponenti – faoliyat (deyatelnost) komponenti bo'lib, uning asosida shaxsning mavjud ijtimoiy-perseptiv bilim va tasavvurlarni amaliyotga tatbiq etish uchun zarur bo'lgan tegishli ko'nikma va malakalar ko'rinishidagi amaliy tayyorligi yotadi. Mazkur tajriba komponentining bolalardagi xususiyatini ko'rib chiqayotganda shuni ta'kidlash lozimki, maktab ta'limini boshlash davrida bolalar ijtimoiy o'zaro ta'sir qoidalarini qabul qila olishlari, ularga muvofiq xulq-atvorini qayta tashkil eta olishlari, tashqi qoidalarini ichki qoidalariga aylantira olishlari, o'z xatti-harakatlarini anglashi va hatto uning natijalarini oldindan bilishlari kerak. 7 yoshda bolaning xulq-atvor me'yorlari aniq shakllanadi, u ijtimoiy kutishlarni tushunadi va ijobiy xulq-atvorga intiladi. V. L. Sayko qayd etganidek, maktab ta'limi boshlanishi bilan bola asta-sekin xulq-atvor me'yorlarini ijtimoiy zarurat sifatida qabul qila boshlaydi va ularning ijtimoiy ahamiyatini anglaydi. Bu me'yorlar uning uchun individual qadriyatlar sifatida namoyon bo'lib, rivojlanayotgan ijtimoiy qadriyatlarining faqat alohida komponenti hisoblanadi ^[4].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Inklyuziv maktab sharoitida shaxsning ijtimoiy-perseptiv tajribasini shakllantirishni turli ta'lim sub'ektlari ta'siri ostida kechadigan murakkab va ko'p omilli jarayon sifatida ko'rish lozim. Bunday sub'ektlarga bolaning oila a'zolari, maktabning pedagogik jamoasi, tengdoshlar guruhi, bevosita bo'lmagan turli ijtimoiy agentlar hamda boshqa shaxslar kiradi. Inklyuziv ta'lim sharoitida ijtimoiy-perseptiv tajribani shakllantirish samaradorligi ko'p jihatdan tegishli bilim, ko'nikma va malakalarni egallash jarayonining qanday tashkil etilganiga bog'liq bo'ladi. Bola boshqalar bilan qanchalik boy va rang-barang o'zaro munosabatlarga kirishsa, uning ijtimoiy bilish imkoniyatlari shunchalik kengayadi va ijtimoiy-perseptiv tajribasi yanada boyiydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Развитие социально-перцептивной компетентности личности: материалы научной сессии, посвященной 75-летию академика А. А. Бодалева / под общ. ред. вице-президента академии МАН, заслуженного деятеля науки РФ, доктора психологических наук, профессора А. А. Деркача. М.: Луч, 1998. 248 с.
2. Запорожец А. В. Избранные психологические труды / под ред. В. В. Давыдова, В. П. Зинченко. М.: Педагогика, 1986. Т. 2. 297 с.
3. Голованова Н. Ф. Социализация и воспитание ребенка: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. СПб.: Речь, 2004. 272 с.
4. Сайко В. Л. Ценностные ориентации детей при переходе в младший школьный и подростковый возраст // Вопросы психологии. 1986. № 2. С. 67–74.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №2(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.